

אספלנון הגליל התגלה בהר-גריזים

עפרה פרידמן, אוספת זרעים לשימור עבור בנק הגנים ofra.friedmann@gmail.com

צילום: **אוהד בנימיני** חובב בוטניקה Ohadbi78@gmail.com

הביא לדפוס: **אבי שמידע**

תקציר: **אספלנון הגליל** *Asplenium trichomanes* הוא שרך רב-שנתי נדיר ביותר אשר היה ידוע עד כה רק מצפון הגולן. והנה נמצא האספלניום בבור מים טחוב והרוס במרומי הר-גריזים בשומרון.

=====

אספלנון הגליל (אספלניון גלילי) *Asplenium trichomanes* הוא שרך רב-שנתי נדיר ביותר בארצנו אשר בעשרות השנים האחרונות ידוע אך ורק מאתר בודד במרכז הגולן (שמידע ופולק, 2007). בשל נדירותו הרבה והיותו בגבול תפוצה גיאוגרפי הוא הוכרז כמין אדום בסכנת הכחדה בישראל. באירופה זהו מין שכיח למדי הגדל במעונות מוצלים, אך במזרח התיכון מין ידוע זה רק משולי מעיינות סלעיים ומצוקים מוצלים ולחים. לאחרונה מצאנו את **אספלנון הגליל** גם בשומרון, בתחתית של בור חצי הרוס בראש הר-גריזים בהרי שומרון. ירדנו אל הבור כדי לבקר את **הגריזית הנאה** אשר התגלתה במקום עוד לפני 120 שנה ולהפתעתנו הרבה גדלו לידה מספר פרטים של **אספלנון הגליל**. הצמחים גדלים על הקירות הלחים של הבור העזוב כאשר בצד התחתון של העלים גדלים צברי מנבגים (ראו תמונה). טרף העלה של **אספלנון הגליל** מנוצה רק פעם אחת והעלעלים ערוכים בזוגות נגדיים לאורך ציר עלה ישר ובלתי מתפצל (לעומת שערות-שולמית). תיאור מפורט של האספלנון ומידע על תפוצתו בארץ ובעולם, על האקולוגיה ועל שמירת הטבע הקשורה אליו – מובאים בכרך א' של הספר האדום של צמחי ישראל (שמידע ופולק, 2007).

שם המין של **אספלנון הגליל** מטעה במקצת, שכן כיום הוא לא גדל בגליל. שם המין העברי ניתן כ"גליל" כיוון שהאתר הראשון בישראל נמצא בהוטה (מערה אנכית) בהר-מירון אך הצמח נכחד מאזור זה.

בתמונות: **אספלנון הגליל**, צלם אוהד בנימיני ©

גדילתו של **אספלנון הגליל** דווקא בבור הרוס ולא במעונות אחרים באזורנו נראית מפתיעה במבט ראשון, במיוחד בהשוואה לבית-גידולו השכיח בעולם – שולי מעיינות סלעיים וצל יער לח. אך מסתבר כי מיני שרכים אחרים נוספים, "בחרו" באזורנו דווקא את בית-הגידול של בורות הרוסים וקירות מערות. מיני שרכים אלה הם **גריזית נאה**, **גריזית אירופית**, **צירטומיון חרמשי ואברה ארוכת-עלים**. כנראה שהם "מעדיפים" לגדול דווקא בבית-גידול זה, משום ששם אין להם תחרות עם מיני צמחים אחרים. בנוסף לכך יש להם יכולת הפצה גבוהה המאפשרת להם להגיע לנקודות קטנות ונדירות אלה במרחב. זאת הם עושים באמצעות מיליוני נבגים המופצים על ידי הרוח למרחקים גדולים ונופלים באופן אקראי בכל שטח שהוא. חלקם מגיע גם כ"גשם נבגים" מגינות תרבות ואולי גם מארצות צפוניות. די במספר קטן של נבגים אשר יגיעו באקראי ויחדרו לפתח הבורות ההרוסים, ינבטו, יצמחו ויבססו אוכלוסייה חדשה באתרים המיוחדים והמוגנים הללו.

האספלנון התגלה בסיור שערכנו באתר הארכיאולוגי של הר-גריזים בתאריך 21.10.2016. בסיור השתתפו אוהד בנימיני ויוסי גולד. חלק מהפרטים הן של הגריזית והן של האספלנון נמצאו מתים, עובדה המעידה על היובש הקיצוני השורר בבור לאורכו של קיץ 2016 היבש. בבורות עזובים אחרים באתר גדלים השרכים הבאים: **שערות שולמית**, **דנדנה רפואית**, **שרכך הסלעים**, **גריזית נאה**, **גפית קונטי** ו**צירטומיון חרמשי**. ארבעת השרכים הראשונים הם שרכי בר ובשניים האחרונים הם שרכי תרבות מוברים. על פי רשימה זו הר-גריזים, המצא ברום 881 מטר הוא האתר העשיר ביותר בישראל במיני שרכים. הבורות חפורים בסלע גיר קשה של חבורת עבדת מגיל אאוקן. מעניין אם בהר עיבל הדומה לו

בתנאיו הסביבתיים גדלים גם מיני שרכים דומים?
אנו מודים לאנשי רשות הטבע והגנים על שאפשרו את הסיור באתר הר-גריזים.

ספרות:

שמידע א ופולק ג 2007 הספר האדום - צמחים בסכנת הכחדה בישראל. רשות הטבע והגנים.

שמידע א 2016 אברה ארוכת-עלים נמצאה בבור עזוב בתל מרשם, חדשות בוטניות, כתב עת "כלנית"

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פרידמן ע 2016 אספלנון הגליל *Asplenium trichomanes* התגלה בהר-גריזים, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 3.

אספלנון הגליל *Asplenium trichomanes* התגלה בהר-גריזים

=====